

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

SOCIOLEKT VE ZVÍŘECÍCH ÚTULCÍCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Magdaléna Kolářová

*Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání/Výtvarná výchova a kultura se
zaměřením na vzdělávání*

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Helena Chýlová, Ph.D.

Plzeň, 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 27. 3. 2024

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji docentce Chýlové za odborné vedení práce a velmi užitečné a cenné rady.

Děkuji všem respondentům za jejich ochotu a čas.

OBSAH

ÚVOD	1
1 CÍL A METODY PRÁCE	2
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	4
2.1 SPISOVNÝ JAZYK A NESPISOVNÝ JAZYK	4
2.2 FUNKČNĚ STYLOVÁ KLASIFIKACE.....	5
2.3 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA	5
2.4 STRUKTURNÍ A NESTRUKTURNÍ ÚTVARY JAZYKA	5
2.5 SOCIOLEKT A JEHO VNITŘNÍ DĚLENÍ	6
2.5.1 Sociolekt	6
2.5.2 Slang	6
2.5.3 Profesní mluva	10
2.5.4 Argot	10
2.5.5 Způsoby tvoření slangových názvů	10
3 PROSTŘEDÍ ZVÍŘECÍCH ÚTULKŮ	12
3.1 FUNGOVÁNÍ ZVÍŘECÍCH ÚTULKŮ	12
3.2 OKOLNOSTI PROMÍTAJÍCÍ SE DO MLUVY V PROSTŘEDÍ	13
4 PRAKTICKÁ ČÁST	14
4.1 SÉMANTICKÉ SKUPINY VÝRAZIVA	14
4.1.1 Propria zvířat.....	14
4.1.2 Názvy činností a dějů.....	16
4.1.3 Názvy osob	16
4.1.4 Názvy nástrojů a prostředků	17
4.1.5 Názvy zvířat.....	17
4.1.6 Názvy míst	18
4.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO MATERIÁLU	19
4.2.1 Slovnědruhovú charakteristika získaného materiálu.....	19
4.2.2 Jazyková charakteristika získaného materiálu z hlediska členitosti	21
4.3 TVOŘENÍ SOCIOLEKTISMŮ	21
4.3.1 Transformační postupy	22
4.3.2 Transpoziční postupy	22

5 SLOVNÍČEK SOCIOLEKTISMŮ.....	23
ZÁVĚR.....	39
RESUMÉ.....	41
SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ.....	42
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	44
PŘÍLOHY.....	I

ÚVOD

Díky svému studiu na přírodovědně zaměřené škole jsem měla vždy blízko k prostředí zvířecích útulků. Rozhodla jsem se proto, že vypracuji bakalářskou práci právě na téma sociolektu ve zvířecích útulcích. Jednak zde mohu uplatnit svůj zájem o český jazyk, jednak jej dát do souvislosti s prostředím, které je mi blízké.

Zvířecí útulky představují specifické prostředí, o které jeví zájem velké množství lidí, mnoho z nich se do něj snaží proniknout. Mohou jim v tom činit problémy výrazy, kterým třeba neporozumí, protože je užívá pouze daná skupina. Myslím si, že zvířecí útulky hrají důležitou, nedoceněnou roli v lidské společnosti, proto je zde větší obecné povědomí významné.

Útulky jsou také specifické tím, že neexistují jako jeden velký celek – sociolekt se tedy liší v závislosti na separaci institucí. I v tomto ohledu je dané téma zajímavé, protože dané prostředí vyniká i tím, že vlastně nemá pevný sociolekt ani uvnitř skupiny.

1 CÍL A METODY PRÁCE

Cílem práce je sumarizovat a analyzovat jazykový materiál v daném prostředí. V teoretické části se zaměřím na stratifikaci českého národního jazyka. Dále vymezuji sociolekt a jeho vnitřní členění z pohledu více autorů. Poté charakterizuji dané prostředí a pozornost věnuji především skutečnostem, jež se promítají do jazyka. V praktické části provádím klasifikaci a analýzu jazykového materiálu. Vymezuji sémantické skupiny a provádím jazykovou charakteristiku výraziva. Tento materiál je posléze sémanticky utříděn dle oblastí, ke kterým se jednotlivé sociolektismy vztahují.

Zjistila jsem, že se sociolektu v prostředí zvířecích útulků nevěnuje žádný ze sociolektických slovníků, téma zatím nebylo souhrnně zpracováno. Slovníkového zpracování se dočkaly jiné sociolekty. V nich je charakterizováno mnoho jiných bližších sociolektů, které mohou s útulky souviset, např. slang lovecký, slang myslivecký, slang chovatelský (citace), ale přímo sociolekt z prostředí zvířecích útulků není zmíněn nikde. Jedním z hlavních zdrojů, ze kterých ve své práci čerpám, je studie J. Málkové *Motivace a tvoření jmen koček v kočičích útulcích* v publikaci *Sociolekty v různých sférách komunikace*.

Hlavní metodou sběru výraziva byl v této práci řízený rozhovor a osobní setkávání, včetně online chatování se zástupci útulku. Před sestavením dotazníku umístěného na internet (viz příloha) proběhl předvýzkum, k němuž jsem užila osobní rozhovor. Osobní setkání s vybranými respondenty mi poskytlo lepší možnost sběru výraziva než pouze metoda dotazníková. Respondenti si někdy nevzpomněli na určité výrazy, osobní rozhovor napomohl k jejich objasnění a vzájemnému porozumění. Vedle osobního setkání jsem využila i metodu online chatování. K tomuto účelu jsem využila platformu *Instagram*, kde proběhla mezi mnou a správcem profilu útulku na této sociální síti konverzace o sociolektických výrazech. Jednalo se o útulek *Dogpoint*.

Po předvýzkumné fázi využívám druhou metodu sběru – internetový dotazník. Dotazník jsem vytvořila přes internetovou službu *Survio.com*, kde jsem sbírala data od 27. 2. 2024 do 22. 3. 2024. Odpovědělo na něj celkem 9 respondentů, každý z jiného útulku pro zvířata. Dva dotazovaní odpovídali za plzeňské útulky, přičemž jeden z nich je zaměřen pouze na psy, druhý i na kočky. Dotazník také zodpověděly útulky z Klecan v Praze, ze Strakonice, z Jihlavy, z Hospozína, z okresu Kolín a dva z Brna. Na jednací

mailové adresy institucí jsem rozeslala zprávy s odkazem na dotazník a žádostí o jeho vyplnění.

Jako další metodu používám excerpci (paběrkování) internetových zdrojů, zejména internetových stránek útulků, a skupin a stránek na Facebooku spravovaných provozovateli útulků. Tato metoda nepřinesla příliš velký počet výraziva, protože správci webových stránek útulků mají většinou snahu užívat na těchto stránkách běžných výrazů. Excerpovala jsem např. stránky kočičího útulku *Šanta kočičí, Útulek Tábor pro psy a kočky* či facebookový profil *Naděje pro kočky – Plzeň*.

Použitím těchto metod jsem celkem získala 277 výrazů, které jsem abecedně seřadila do slovníčku sociolektismů. Při sestavování slovníčku jsem musela některé výrazy vyřadit, protože se neřadily k sociolektismům – bylo to slovo *hajzlik*, které patří k výrazivu obecné češtiny. Výraz byl ověřen ve Slovníku spisovného jazyka českého.

Při zkoumání analyzovaného sociolektu budu vycházet z následujících hypotéz:

- Nejfrekventovanější v daném prostředí budou zvířecí propria, která mohou být trvalá či jen dočasně užívaná během pobytu zvířete v zařízení. Spolu s vlastními jmény se budou hojně vyskytovat také přezdívky, jež se budou s vlastními jmény krýt.
- S ohledem na nutnost jazykové ekonomie v komunikaci v daném prostředí se ve velmi malé míře budou vyskytovat víceslovná pojmenování, dominovat budou jednoslovné výrazy.
- Ze slovnědruhového hlediska budou převažovat substantiva nad jinými slovními druhy. Tato hypotéza souvisí s první hypotézou – v daném prostředí se vyskytuje velké množství proprií zvířat.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Národní jazyk lze klasifikovat dle řady hledisek – funkčně stylové, rozdělení na spisovný a nespisovný jazyk anebo hierarchicky uspořádaný podle lingvistického modelu.

2.1 SPISOVNÝ JAZYK A NESPISOVNÝ JAZYK

V národním jazyce vedle sebe stojí spisovný jazyk a nespisovný jazyk. **Spisovný jazyk** je jazyk sloužící ke kultivovanému projevu v mluvené i psané formě. „Kultivovaný jazyk spisovný je nástroj jemný a neselhávající. Vyhovuje dobře každé z funkcí, v nichž se objevuje. Vyjadřuje přesně, plně a jasně postřehy a myšlenky...“¹ Je rozdělen na jazyk neutrální, jazyk knižní a hovorovou češtinu. Hovorová čeština je funkční vrstva spisovné češtiny, která slouží (resp. by měla sloužit) běžnému dennímu hovoru.² Spisovný jazyk není stejnorodý, je členěn na základě několika kritérií – „stylově, funkčně i regionálně. Jádrem spisovné češtiny jsou prostředky stylově neutrální, vhodné pro jakýkoli typ textu. Prostředky knižní nacházíme v některých textech uměleckých, odborných, popř. v oficiálních nebo záměrně stylizovaných projevech psaných nebo mluvených.“³

Nespisovný jazyk zahrnuje útvary jako dialekt, interdialekt a obecnou češtinu. Dialekt (nářečí) je teritoriálně omezený útvar národního jazyka, jeho výskyt je závislý na geografickém vymezení krajiny. „Interdialekt (nadrřečí) je nestabilizovaná varieta (útvary) národního jazyka představující poslední vývojové stadium tradičních teritoriálních dialektů; ty ztrácejí svou specifikou, postupně se zbavují výlučných, nápadných znaků a vzájemně se sblížují.“⁴ Pojem obecná čeština je možno chápat několika způsoby v závislosti na úhlu zkoumání, kterému je podrobován. V lingvistické disciplíně v dnešním významu je obecná čeština chápána „jako jazyk spontánní mluvené soukromé, event. poloveřejné komunikace, regionálně i sociálně málo příznakový.“⁵

¹ MATHESIUS, Vilém. *O požadavku stability ve spisovném jazyce*. In: Havránek, B. & M. Weingart (eds.), *Spisovná čeština a jazyková kultura*, 1932, s. 14 – 31.

² HAVRÁNEK, Bohuslav. *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*. ČMF 28, 1942, s. 409 – 416.

³ NEBESKÁ, Iva. *Spisovná čeština*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017.

⁴ ŠIPKOVÁ, Milena. *Interdialekt*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017.

⁵ KRČMOVÁ, Marie. *Obecná čeština*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017.

2.2 FUNKČNĚ STYLOVÁ KLASIFIKACE

Další možností dělení národního jazyka je do tzv. funkčních stylů. Rozlišujeme následující typy: 1. funkční styl prostě sdělovací (nejběžnější druh projevu – oznámení, zpráva...), 2. funkční styl odborný (vědecká pojednání, výklady, odborné referáty a recenze...), 3. funkční styl publicistický (úvodníky, komentáře, úvahové příspěvky...), 4. funkční styl administrativní (dopisy, žádosti, životopisy), 5. funkční styl řečnický (řeč, proslov, přednáška...) a 6. funkční styl umělecký (píseň, báseň, román, drama...). V rámci odborného stylu bývá někdy vymezován také styl učební. Na pomezí odborného stylu s uměleckým také styl esejistický.⁶

2.3 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA

V Encyklopedickém slovníku češtiny je o stratifikaci národního jazyka uvedeno následující: „Formy existence národního jazyka jsou buď tvořeny úplnou jazykovou strukturou (strukturní útvary, útvary), nebo jsou charakterizovány specifickým lexikem, aniž by měly vlastní strukturu v jiných jazykových rovinách (nestrukturní útvary, poloútvary, slang).“⁷ Kromě strukturních a nestrukturních útvarů se národní jazyk dělí ještě jedním způsobem – na jazyk spisovný a jazyk nespisovný (viz výše).

2.4 STRUKTURNÍ A NESTRUKTURNÍ ÚTVARY JAZYKA

Pro strukturní útvary národního jazyka je typické, že obsahují jazykové prostředky pro rovinu fonetickou, morfologickou i syntaktickou. „Vykazují dostatečné množství relevantních specifických rysů na všech jazykových rovinách a plánech.“⁸ Řadí se sem spisovný jazyk (viz výše), včetně hovorové češtiny (viz 2.1), obecná čeština (viz 2.1), interdialekt a teritoriální dialekt.⁹ Naopak nestrukturní útvary *jsou charakterizovány specifickým lexikem, aniž by měly vlastní strukturu v jiných jazykových rovinách.*¹⁰ „Vyznačují se specifickými rysy pouze částečně, kupř. v oblasti slovní zásoby.“¹¹ Mezi ně patří speciální dorozumívací prostředky, slang, profesní mluva či argot (viz dále).

⁶ ČECHOVÁ, Marie. *Čeština, řeč a jazyk*. Online. 2., přepracované vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9. Dostupné z: [Čeština - řeč a jazyk - M.Čechová.pdf \(cuni.cz\)](#), s. 377.

⁷ KOL. *Encyklopedický slovník češtiny*, vyd. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 193.

⁸ KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](#), s. 7.

⁹ KOL. *Encyklopedický slovník češtiny*, vyd. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 193.

¹⁰ KRČMOVÁ, Marie, CHLOUPEK, Jan. *Národní jazyk*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), 2017, *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.

¹¹ KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](#), s. 7.

2.5 SOCIOLEKT A JEHO VNITŘNÍ DĚLENÍ

2.5.1 SOCIOLEKT

Sociolekt je obecné, souhrnné pojmenování pro tzv. poloútvary (Čechová Marie, *Čeština, řeč a jazyk*, s. 24) v národním jazyce – slang, profesní mluvu a argot. Vzniká v teritoriálních útvarech, dialektech, obecné češtině i nestrukturní běžné mluvě. Dochází v něm k míšení termínů, slangismů a professionalismů, střídání spisovných a nespisovných prostředků v mluvě, vyskytují se zde i argotismy.¹²

Sociolekt se klasifikuje jako speciální vrstva českého jazyka. Zde jsou uplatňovány aspekty jazykové a mimojazykové. Je možné sociolekt dělit také na „vyšší“ (např. sociolekt lékařský), který má větší tendenci ke spisovnosti, a na „nižší“, jenž vykazuje menší míru spisovnosti až nespisovnost.¹³

2.5.2 SLANG

Obecně se slang řadí k nespisovným útvarům národního jazyka. Uvést jeho přesnou a jednoznačnou definici není snadné, protože mezi jazykovědci existuje mnoho teorií vnímání termínu. Není zde jednota chápání obsahu a rozsahu pojmu v domácí ani zahraniční literatuře. Jaroslav Hubáček uvádí, že se vedle termínu slang vyskytuje mnoho synonymních termínů, např. sociální nářečí, společenská nářečí, vrstevná nářečí, společenská mluva, pracovní mluva aj.¹⁴ Jeho definice slangu je následovná: „Svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné jazykové vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře.“¹⁵

Nejnověji slang definuje Příruční mluvnice češtiny, jejíž autorkou je Zdeňka Hladká: „Slang je soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spojených stejným zájmem, eventuálně též profesí.“¹⁶

¹² KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20(FINAL).pdf), s. 23.

¹³ HUBÁČEK, Jaroslav, KRČMOVÁ, Marie. *Sociolekt*. In. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), 2017, *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.

¹⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 6.

¹⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*, vyd. Ostrava: Profil, 1986, s. 8.

¹⁶ KOL. *Příruční mluvnice češtiny*, s. 94.

Slang lze chápat v užším a širším pojetí. V užším jej pojímá Hubáček (viz výše), v širším pojetí je slang chápán Lumírem Klimešem:¹⁷ „Druh nespisovného jazyka (mluva) příslušníků určitého zaměstnání (profesionální slang) nebo určité, společensky kladné nebo neutrálně hodnocené skupiny lidí spojených určitým zájmem (skupinový slang).“¹⁸

Miloslav Vondráček považuje slang za sociolekt, který slouží k vnější delimitaci, vnitřní integraci a současně hierarchizaci společenství jeho nositelů.¹⁹

Dle různého pojetí definic lze usuzovat, že jazykovědci nahlízejí na problematiku rozdílně. Přesto jsou patrné určité společné znaky, jež se vyskytují v nejrůznějším znění v každé z definic – přiřazení slangu k zájmovým a pracovním skupinám.

2.5.2.1 Etymologie slova slang

Původ slova slang není jednoznačný. Jaroslav Hubáček uvádí, že se toto slovo objevilo asi v polovině 18. století v Anglii. Původně označovalo vulgární jazyk. Slang pravděpodobně vznikl z anglického „*s'language*“ ve smyslu něčí jazyk (přivlastňovací podoba). Hubáček jako příklad zobrazuje *soldier's* = mluva vojáků.²⁰

Existují i další možnosti výkladu: František Kopečný zmiňuje slang jako anglické slovo skandinávského původu (poprvé doložené v roce 1758), přičemž je možné je pokládat za dějové jméno ke *sling* (vrhat, metat). V původním významu šlo o označení zvláštního lstivého jazyka žebráků.²¹ Sovětský lingvista M. M. Makovskij uvádí ještě další eventualitu. Vykládá slang jako slovo cikánského původu (z cikánštiny), či ze severoanglických dialektů. Norský původ tomuto slovu připisuje E. Partridge.²²

2.5.2.2 Aspekty slangu

Existují dva hlavní aspekty, z nichž slang lze posuzovat: jazykový a mimojazykový. Jsou navzájem provázané a nevyklučují se, jsou komplexní.

Těmito hledisky se zabývá Jaroslav Hubáček, který mezi jazykové aspekty řadí nespisovnost, komunikativní funkčnost a využívání produktivních onomaziologických

¹⁷ KLIMEŠ, Lumír. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920 – 1996*, Plzeň, s. 4.

¹⁸ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník*, 1994, s. 712.

¹⁹ KLIMEŠ, Lumír. *Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24. - 25. září 2003*.

²⁰ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 9.

²¹ KOPEČNÝ, František. *K etymologii slov slang, žargón, argot*. In: *Sborník prací z II. konference o slangu a argotu v Plzni*, vyd. Plzeň, 1982, s. 28 – 30.

²² HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangu*, vyd. Ostrava: Profil, 1986, s. 6.

postupů při tvoření. Dále uvádí systémovost, snahu o diferenciaci pojmů, stav odborné literatury, vyjadřování expresivity a vhodnost pro mluvené jazyky.

O nespisovnosti Hubáček hovoří jako o jedním ze základních jazykových znaků slangových výrazů. „Slangové výrazy si totiž uvědomujeme jako slangová synonymní pojmenování k pojmenováním spisovným, nejčastěji termínům.“²³ Nespisovné slangové názvy hojně obsahují expresivní příznak, často přecházejí až ve vulgarismy.

Komunikativní funkčnost je dalším ze základních aspektů slangu. Užitím slangového výrazu je mluvčímu umožněno komunikovat stručně, výstižně a významově jednoznačně v souladu aktuálními požadavky jazykového vyjádření. „To je možno doložit zejména tzv. univerbizací, která je ve slanzích velmi aktuální (slangové výrazivo se uplatňuje hlavně v mluvených projevech a je často motivací ke vzniku slangových názvů.“²⁴ Proces univerbizace je uplatňován při tvorbě nových slov primárně (derivative, kompozice a jiné slovotvorné postupy) a sekundárně (neslovotvorné a transformační způsoby).

Hledisko **systémovosti** není tolik patrné, jako je tomu ve strukturních útvarech národního jazyka. „Lze je vidět v tom, že i slangové výrazy jako sémanticko-lexikální jednotky tvoří systém: dá se mezi nimi sledovat jejich vzájemná závislost, a to jak v rovině obecně slangové, tak i uvnitř jednotlivých slangů.“²⁴ Hubáček uvádí jednoslovné výrazy jako systémové, zatímco o víceslovných výrazech hovoří jako o nesystémových.

Ve slanzích je uplatňována snaha o **pojmovou diferenciaci**. Závisí na pojmenovacích potřebách daného prostředí, některá mohou vytvářet vlastní názvy z důvodu averze vůči tomu, co je mimo prostředí časté a v daném prostředí málo výrazné.

Dále je důležité hledisko **stavu, propracovanosti, přístupnosti a stupně praktického užívání odborného názvosloví**. Vznik a utvářenost nových názvosloví se liší v různých zájmových i pracovních prostředích. U starších odvětví (technické obory) nová pojmenování vznikala až po ustanovení československé samostatnosti. Do té doby zde neexistovaly české názvy, proto docházelo k přejímání z němčiny. Některé jsou stále užívány, jiné nahrazují slangové výrazy domácího původu. V oblastech, které nejsou tradiční, jsou slangové výrazy utvářeny pomocí domácí terminologie, např. ve sportu.

²³ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 19.

²⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 20 - 24.

Ve slangovém vyjadřování je uplatňována **snaha o vyjádření expresivity**. Podobně jako ve slovní zásobě strukturních výrazů, i mezi slangovými výrazy existují výrazy nociónální, neexpresivní, označované jako profesionální a expresivní, nesoucí nějaký příznak.

Posledním jazykovým aspektem dle Jaroslava Hubáčka je hledisko **mluvených jazykových projevů**. „Příznačné pro slangové názvy z hlediska čistě jazykového je dále jednak to, že jsou při svém tvoření určovány požadavky vyhovět specifické povaze mluvených projevů, jednak skutečnost, že jde vždy o názvy popisné, motivované.“²⁴

Mimojazykové aspekty jsou podle Hubáčka různé a mohou se uplatňovat s nestejnou intenzitou v různých slanzích. Je k nim řazen stupeň uzavřenosti určitého prostředí, jeho stáří, tradice, rychlost rozvoje. Dále je také zohledněna struktura jeho příslušníků (aspekt věkové a sociální struktury) a psychické faktory.

Stupeň **uzavřenosti určitého prostředí** není stejný u všech oblastí. Prostředí mají jiné podmínky pro tvorbu a užívání slangu, například srovnání větší uzavřenosti prostředí hornického a menší uzavřenosti prostředí studentského, které je otevřené veřejnosti, takže jeho slang je jí velmi ovlivněn. Tato tendence se promítá i naopak – slangové výrazy pronikají i mimo prostředí svého vzniku. U starších prostředí je pozorován větší výskyt slangismů, ale některá tato prostředí mohou být na ústupu, nebo úplně zanikat. Slangové výrazy z těchto prostředí bývají označovány jako zastaralé.²⁵

Věkové a sociální složení příslušníků slangového prostředí má také značný podíl na podobě slangového výraziva daného prostředí. V prostředí, které je tvořeno zejména mladými lidmi, například studentské nebo sportovní, panuje snaha o neobvyklé, vtipné pojmenování s expresivním příznakem. Vedle věkového složení hraje důležitou roli i sociální složení prostředí, tj. různé zájmové zaměření lidí v daném prostředí, různé povahy jednotlivců a dosažené vzdělání.

Psychické faktory se ve slanzích uplatňují výraznou měrou. Jejich projevy jsou patrné dvojitým způsobem: *snaha příslušníků určitého prostředí o jazykové vyjádření výjimečnosti provozované činnosti a snaha o rychlé začlenění do prostředí nebo i demonstrování příslušnosti k němu, a to i mimo specifické slangové prostředí*.²⁶ Druhý případ je typický pro jedince, kteří se do prostředí teprve začínají dostávat.

²⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 24.

²⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 26.

2.5.3 PROFESNÍ MLUVA

Podobně jako termín slang i profesní mluvu definuje Příruční mluvnice češtiny Zdeňky Hladké: „Profesní mluva je soubor termínů a frází užívaných skupinou zaměstnanců při pracovním procesu.“²⁷ Dle názoru M. Krčmové je profesní mluva označením sociolektu typického pro některou profesi.²⁸ Profesní mluva je tvořena profesionalismy. Jejich hlavní funkcí je jejich časová úspornost (rychlost), a přitom srozumitelné pojmenování jevu. „Motivací ke vzniku a užívání profesionalismů je zejména snaha jejich uživatelů o zřetelnou ekonomičnost a úspornost výrazů. Dalšími faktory jsou též jednoznačnost, jednoduchost a zapamatovatelnost těchto pojmů a jejich mobilita v mluvené komunikaci.“²⁹ Jedním z typických rysů profesní mluvy je jednoznačná převaha jednoslovných pojmenování.

2.5.4 ARGOT

Argot lze chápat jako tajnou mluvu společenské spodiny. Vnímán je tímto způsobem v obecném povědomí i školní praxi. Některé výrazy mohou být deargotizovány, posouvají se mezi slangové výrazy.³⁰ Hlavní funkcí argotu je utajit význam vyjadřovaného obsahu.

2.5.5 ZPŮSOBY TVOŘENÍ SLANGOVÝCH NÁZVŮ

Slangové výrazivo je utvářeno postupy transformačními, kterými se slovtvornými způsoby obohacuje slovní zásoba, i postupy transpozičními, jež využívají již existujících výrazů a pojmenování.³¹ Tyto způsoby jsou uplatňovány i při tvoření názvů sociolektických. Nejčastějšími způsoby tvoření výraziva je odvozování, skládání, zkracování a jiné způsoby (např. krácení a překrucování). Dalšími postupy je sémantické tvoření metaforickým a metonymickým přenášením, tvoření víceslovných názvů a přejímání.

Odvozování patří mezi nejčastější způsoby, díky nimž slangové názvy vznikají. Uplatněno je tu zejména odvozování příponové. Odvozená substantiva se dělí do několika

²⁷ KOL. *Příruční mluvnice češtiny*, s. 94.

²⁸ KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20(FINAL).pdf), s. 86.

²⁹ KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20(FINAL).pdf), s. 167.

³⁰ KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20(FINAL).pdf), s. 25.

³¹ HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*, vyd. Ostrava: Profil, 1986, s. 14 - 17.

kategorií: 1) Názvy osob (činitelské, konatelské, názvy prostředků atd.) U verb není tento slovotvorný způsob příliš zastoupen, tvoří se příponami ze jmenných základů či předponami ze sloves (např. chatařit).³¹ Adjektiva vzniklá odvozením nejsou v slangovém výrazivu tak častá, jedná se zejména o adjektiva přivlastňovací nebo účelová (např. „útlkářský“).

Skládání je méně častý způsob tvoření slangového výraziva. Je užíván, pokud je nový název vytvářen z víceslovného výrazu, kdy dochází ke vzniku sousloví či volnému spojení slov (např. baskřídlovka). Tento způsob tvoření vyháží z principu univerbizace, tedy jednoslovného vyjádření.

Dalším slovotvorným způsobem slangových výrazů je **zkracování**. Jím vznikají zkratková slangová slova či iniciálové zkratky.³¹ Řadí se sem **mechanické krácení** slov, u kterých převládá snaha o vyjádření, které je krátké a zvukově jednodušší, nebo **překrucování**, jímž je význam slova modifikován.

Častým slovotvorným způsobem je také **sémantické tvoření**. Jedná se o přenášení významu slov, zejména **metaforické**, kdy je význam přenášen na základě podobnosti vnějších znaků denotátu (např. čert), nebo **metonymické**, kdy je uplatňováno hledisko vnitřní souvislosti denotátů (např. sádra).

Méně častým slovotvorným způsobem je vznik **víceslovných pojmenování**. Jedná se o frazeologismy či sdružená pojmenování. Při tomto způsobu tvoření se uplatňuje přenášení významu (např. žízňivá čára). Verbální frazeologismy, jejichž základ tvoří sloveso, jsou častější (např. *vyškrábnout hovna* – úklid hrubých nečistot ve zvířecím výběhu – viz dále). Oproti nim stojí nominální frazeologismy, u kterých je základem jméno. V těchto spojeních ztrácí alespoň jedno slovo svůj původní význam či nabývá jiného významu (např. mít vítr).³² Frazeologismy jsou v rozporu s hlavním záměrem slangových pojmenování – krátkými, stručnými a jednoslovnými výrazy.

Přejímání je dalším způsobem tvoření slangových výrazů. Prvním z nich je přejímání **z cizích jazyků**. Takové názvy jsou upravovány a přizpůsobovány potřebám domácího jazyka po stránce zvukové i tvaroslovné (např. klipsna – *clips*). Nepříliš produktivní při tvorbě sociolektismů je přejímání z jiných útvarů národního jazyka.

³² HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*, vyd. Ostrava: Profil, 1986, s. 18 – 19.

3 PROSTŘEDÍ ZVÍŘECÍCH ÚTULKŮ

Zvířecí útulky jsou zařízení, kam jsou umístována zvířata bez přístřeší, domova či jen zatoulaní jedinci. Většinou jde o domácí mazlíčky, hlavně psy a kočky. V útulcích pobývají po dobu, než se přihlásí jejich majitel (v případě, že došlo ke ztrátě zvířete), najdou nový domov nebo jsou přesunuta do jiných zařízení. Jedná se o dočasné poskytnutí péče, kdy by zvířata měla v útulku pobýt nejdéle dva roky (tato doba se může lišit v každém útulku), ale není výjimkou, že jedinec v zařízení zůstane i několik let. Dochází k tomu v případech, kdy o zvíře nikdo nejeví zájem, je problematické povahy apod.

Veterinární zákon útulky definuje následovně: „Útulkem se rozumí zařízení, které poskytuje dočasnou péči toulavým a opuštěným zvířatům.“³³

Inspirací pro budování zvířecích útulků se staly útulky pro uprchlíky, které začaly vznikat v 17. století v Anglii. První útulek pro zvířata byl zřízen v New Yorku roku 1986, jehož zakladateli byli Gene Baur a Lorri Houston. V České republice byl první útulek založen roku 1993 v Praze. V jeho vedení stála městská policie, později navázala spolupráci s Policií České republiky a veterinární správou města Prahy. Český útulek byl zřízen po americkém vzoru, podobně jako mnoho jiných útulků po celém světě.³⁴

3.1 FUNGOVÁNÍ ZVÍŘECÍCH ÚTULKŮ

O zvířata je v útulcích dobře postaráno. Při příjmu jsou jim poskytnuty veterinární úkony a následně potřebné léky, probíhá nezbytné odčervení, odblešení a očkování. Pak zvířata putují do tzv. karantény, což je oddělená místnost, část útulku, kde pobývají 14 dní, což je zákonem stanovená lhůta. Je to z důvodu prevence, aby nedošlo k rozšíření případných infekcí mezi zdravá zvířata.

Po uplynutí karantény jsou zvířata začleněna mezi ostatní. Zde existuje velká odlišnost mezi jednotlivými institucemi. V kočičím útulku jsem se setkala s případy, kdy kočky společně žily v jedné velké místnosti, v jiném měly k dispozici i zahradu, kterou všechny společně užívaly. V psím útulku dostal každý ze svěřenců vlastní kotec či výběh.

Na podobné bázi jako útulky fungují záchranné stanice pro volně žijící živočichy, pouze s tím rozdílem, že zde jsou soustředěna zvířata z volné přírody, která by z různých důvodů (nejčastěji zranění) nepřežila ve divočině. Ve stanici jsou dočasně umístěna,

³³ Zákon č. 166/1999 Sb., ods. 1.

³⁴ ŠAFÁŘOVÁ, Natálie. *Útulky pro zvířata a role médií v jejich fungování*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2019, s. 18.

dokud nejsou zvířata opět schopna životu v přírodě, kam jsou po rekonvalescenci vypuštěna. Tato práce se záchranými stanicemi ale nezabývá, protože se život těchto zařízení liší od útulků pro domácí zvířata svou podobou a vůbec přístupem ke zvířatům.

3.2 OKOLNOSTI PROMÍTAJÍCÍ SE DO MLUVY V PROSTŘEDÍ

Prostředí zvířecích útulků je natolik specifické, že se zde vyskytuje výrazivo ze všech kategorií, a to včetně argotu.

Základním kritériem pro vydělení slangu jako jedné z lexikálních vrstev jazyka je druh slangového prostředí. Lze jej obecně rozrůžňovat na prostředí zájmové a pracovní.³⁵ Zvířecí útulek je z tohoto aspektu velmi zajímavý, protože zde je vyváženo pracovní a zájmové prostředí. Činnost je prováděna zejména dobrovolníky v jejich volném čase, mnohdy se jejich všední zaměstnání oborově velice liší od ošetřování zvířat – to může být příčinou výskytu výrazů pocházejících z jiného oboru, než je ten „útulkářský.“ V daném prostředí je znám výskyt mnoha výrazů se znaky, které jsou zahrnuty v zájmové mluvě – například expresivita a jazyková hravost³⁶ při procesu vymýšlení vlastních jmen zvířat. Zároveň se však od pracovníků v útulcích vyžaduje určitá odbornost, znalost termínů (například z veterinární oblasti) a praktická dovednost.

³⁵ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979, s. 8.

³⁶ KLIMEŠ, Lumír. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v létech 1920 – 1996*, Plzeň, s. 7.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 SÉMANTICKÉ SKUPINY VÝRAZIVA

Získaný jazykový materiál lze rozdělit do několika sémantických skupin dle toho, co jednotlivá hesla označují. Jedná se o propria, názvy činností, názvy osob, názvy míst, názvy zvířat dle jejich povahových rysů, názvy prostředků apod.

4.1.1 PROPRIA ZVÍŘAT

Sémantická skupina proprií je skupinou s nejvyšším počtem slangového výraziva. Je to z toho důvodu, že v útulcích se vyskytuje velké množství zvířat, která získávají svá jména na základě určitých vnějších vlivů. Může jít například o souvislost s místem nalezení zvířete, což je nejčastěji zastoupená sémantická skupina – např. kočka nalezená v Jindřichově Hradci na sídlišti Hvězdárna pojmenovaná *Hvězda* nebo kočky nalezené na hřbitově *Věneček* a *Rakvička*. Nejvíce zde však převažují jména odvozená od názvů ulic, v nichž byla zvířata objevena či odchycena, jako je tomu u psa jménem *Cukrouš* (Cukrovarská ulice v Plzni) nebo *Velen* (Velenická ulice v Plzni). Místo nálezu patří mezi nejvíce využívané metody při pojmenovávání zvířat v útulcích. S místem nálezu souvisí i pojmenování zvířat dle místa jejich vlastního původu, např. pes jménem *Jugra*, který pochází z tohoto sibiřského města.

Další motivací pro vznik propria je povahový rys zvířete – např. pes se jménem *Rváč*, protože je útočný a nesnášenlivý vůči ostatním psům v útulku, či jeho zbarvení – např. černý kocour pojmenovaný *Čert*. Zajímavým příkladem propria motivovaného povahovým rysem zvířete je jméno pro fenu *Debí*, u nějž respondent uvedl, že přidání písmene *l* na konec slova dokonale vystihuje povahové projevy daného zvířete. Může se jednat i o vlastní podobu zvířete – např. tlustý kocour *Špekounek*. V této souvislosti lze hovořit i o jezevčíkovi hnědého zbarvení, kterému bylo přiděleno jméno *Pajda*. Respondent uvedl, že motivací pro toto proprium byl seriál *Arabela*, kde se objevil pes podobných znaků. S tímto souvisí i vlastní jména vymyšlená dle plemene zvířete – např. jméno *Jack* pro Jack Russel teriéra nebo *Malina*, což je fena belgického ovčáka odrůdy malinois. Jako další příklad lze uvést pojmenovávání zvířat podle zanedbaného vzezření – respondent zmínil velké množství psů se jmény nemocí, např. *Angína*, *Aftík*, *Alzheimer*, *Pupínek* nebo *Chřipka*. Zajímavé je také pojmenování skupiny štěňat, která byla nalezena 1. září. Toto datum evokuje nástup do školy po prázdninách, což zaměstnance útulku

motivovalo k tomu, aby skupinu psů pojmenovali podle školních profesí – *Svačínářka, Školník, Učitelka, Údržbář, Ředitelka a Zástupkyně*.

Propria vznikají také na základě okolností, které jsou v každém útulku unikátní. Může se jednat o různé zdravotní problémy, např. kocour jménem *Moták* s poruchou motoriky či kocour *Topinka* s popáleninami, nebo o zajímavé okolnosti odchytu zvířete, např. pes *Rohlík*. Rohlík nemohl nikdo dlouho odchytit, zaměstnancům útulku se to podařilo až pátý den úplnou náhodou, kdy psovi nabídli rohlík, a tím jej odchytily. Jako další příklad lze uvést jméno *Modelína*. Tento boloňský psík přišel do útulku velmi upraven, což byla motivující okolnost pro vznik daného jména.

Při vzniku proprií dochází také k prolínání jazyků. Jedná se např. o kotě jménem *Crash* (angl. *srazit se*) po srážce s autem nebo o zrzavého kocoura jménem *Ginger* (angl. *zrzavý*) či černý pes pojmenovaný jako *Black* (angl. *černý*).

Motivací pro vznik proprií jsou také lidská jména či příjmení, např. pes jménem *Cukr*, jehož majitelem byl dle policie člověk s příjmením Cukr. Pokud se jedná o jména, lze hovořit o psech se jmény *Verunka* či *Miruška*. Tyto feny dostaly svá jména dle lidí, kteří je přivedli do útulku. V tomto případě to byly policistky z městské policie, která zodpovídá za odchvy zatoulaných psů. Policisté se se zaměstnanci útulku většinou znají, takže díky zdrobnělému jménu je znát silné citové zabarvení daných názvů. Může to být i původ lidí, od kterých zvíře do útulku přijde – např. psi *Gali* a *Hali*. Respondent uvedl, že tito jedinci pochází od kolotočářů. Motivací jejich jmen byla pouťová atrakce *Hali Gali Offride*. Podobně je tomu i v případě psů, jež se do útulku dostali od lidí závislých na drogách, tzv. „feťáků.“ Jména těchto psů byla inspirována jmény z filmu *Perníkový táta* – např. *Pinkman* či *Fring*.

Nežádka jsou užívána propria, která jsou motivována podle nejrůznějších věcí, ale nesouvisí přímo s okolnostmi nálezu zvířete, jeho vzhledem apod. Jedná se např. o pojmenování podle jídla – *Margot* či *Lentilka*, pití – *Gambáč, Tequila* nebo parfémů – *Hugo Boss, Dior*. U těchto proprií není motivací jejich vzniku jejich podoba s podobou zvířete, zaměstnanci útulku byli pouze originální a pro snazší orientaci mezi zvířaty vymysleli nevšední jména. Možné je to dokázat např. u kočky jménem *Galanterie*, jejíž koťata byla pojmenována jako *Špendlík, Špulka, Patentka, Paspulka, Knoflíčka* a *Tkalounek*. Zvířata jsou v této souvislosti pojmenována také podle květin (*Slunečnice*), aut (*Mercedes, Jeep*), hodností v armádě (*Generál, Desátník, Poručík*).

Při osobním rozhovoru jsem narazila na celkem jedinečný úkaz. Respondent mě seznámil s faktem, že v daném útulku poskytují přístřeší i exotickým zvířatům, jako jsou např. želvy. I k těm se váží vlastní jména – uchytilo se pro ně pojmenování dle seriálu Želvy Ninja. Každý jedinec je pojmenován *Ninja*, přičemž je k tomuto slovu přidána základní číslovka – např. *Ninja 1*, *Ninja 2* atd.

Z celkových 277 sociolektických názvů jsem získala 134 vlastních jmen zvířat.

4.1.2 NÁZVY ČINNOSTÍ A DĚJŮ

Tato sémantická skupina je jednou z těch nejméně početných, obsahuje 11 výrazů. Při pojmenování činností v útulcích jsou užívány **zdrobněliny**, např. při krmení, kdy je tento proces nazýván *papání*, *dobruťky*. Při veterinárních úkonech, jež jsou v útulcích prováděny, se zdrobnělin neužívá, při označování takovýchto skutečností se často vyskytují výrazy, které jsou svou povahou termíny než sociolektismy – např. *kastrace*. V jednom vybraném útulku je soubor činností zahrnujících potřebné veterinární úkony označován jako *kompletní servis*. V instituci jsou veterináři srozuměni s tím, že tento výraz zahrnuje úplnou lékařskou prohlídku zvířete (sono vyšetření, vyšetření krve apod.). V souvislosti s veterinárními procesy v útulku se užívá ještě např. slovo *vstupka* – vstupní prohlídka zvířete.

Děje jsou v útulcích označovány většinou slovesy. Prvním z nich je sloveso *barfovat*, které se užívá v širším smyslu v souvislosti se zvířaty. Jedná se o specifický způsob výživy domácího zvířete, kdy se jeho majitel snaží co nejvíce přizpůsobit krmivo přirozené stravě v přírodě. Dalším výrazem v získaném materiálu je *vyfárat*. Respondent uvedl, že v daném útulku toto slovo užívají jako označení pro moment, kdy pes najde či něco vyhrabe ze země. Lze uvést také dalšího zástupce této sémantické skupiny – slovo *vymazlit*, což dle odpovědi respondenta v osobní konverzaci na sociální síti znamená proces, kdy je nutné psa ochočit. Když přijde do útulku vystrašený a nedůvěřivý jedinec, jenž má strach ze všeho kolem, je nutné ho socializovat a zvyknout na kontakt s lidmi i jinými zvířaty.

4.1.3 NÁZVY OSOB

Tato sémantická skupina není v prostředí zvířecích útulků tolik obsáhlá, jako např. skupina propriet, naopak jde o nejméně početnou skupinu, ve které je zahrnuto pouze 5 výrazů. Jedná se kupříkladu o označení veterinářů, kterým pracovníci útulku říkají zkráceně *veti*. Dále to je např. slovo *venčitel/-lé*, které označuje osoby, které venčí psy

mimo areál útulku. Tito lidé nejsou zaměstnanci instituce, ale dobrovolníky z vnějšku, jež se psům ve svém volném čase věnují a útulku vypomáhají. Dále může jít o nazývání osob, které v útulku nepracují. Jedná se zejména o ty, kdo psa do útulku přivedou, či si ho naopak adoptují, např. *socky* jako název pro lidi, na kterých je na první pohled poznat, že se o zvíře nedokážou dlouhodobě postarat či *spoluobčan*, kdy respondent uvedl, že je tento výraz užíván pro pojmenování osob romské národnosti. Za zmínku také stojí výraz *jouda*, jenž označuje lidi hodné, ale pomalu chápající.

Zajímavým projevem v této kategorii je užívání vulgarismů směrem k lidem. Respondent uvedl, že když je vulgarismus mířen proti zvířeti, nemá pro osoby pracující v útulku negativní nádech. Jakmile je však úplně stejné slovo užito směrem k člověku, nabývá negativní hodnoty.

V této sémantické kategorii jsem získala celkem 5 výrazů.

4.1.4 NÁZVY NÁSTROJŮ A PROSTŘEDKŮ

Sémantická skupina názvů nástrojů a prostředků čítá celkem 31 výrazů. Při pojmenovávání prostředků a nástrojů jsou v prostředí zvířecích útulků většinou užívány původní, běžné názvy věcí, ale je možné doložit několik zajímavých výrazů, které nesou rysy sociolektismu. Jde např. o název *vracečka*, což je prodloužení plotu, které zabraňuje psovi jej přeskočit. Jinak je tento prostředek nazýván také jako tzv. *protiplot*. Dále se jedná o výraz *stahovák*, který označuje kovový obojek (či řetízek), jenž se psovi dává kolem krku, když na vodítku tahá. Zajímavé je také označení pro výkaly, nacházející se ve venkovním výběhu, které jsou nazývány *miny*. Tento výraz je užíván zejména při čištění výběhů.

Při pojmenovávání prostředků a věcí se mohou vyskytovat i zdrobněliny – např. slovo *bobulky* jako označení pro pilulky, které je nutné zvířatům podávat.

4.1.5 NÁZVY ZVÍŘAT

Tato sémantická skupina nezahrnuje propria, jedná se o přezdívky či druhotná označení zvířat v útulku. (Propria – viz výše). Skupina je po propriích druhou nejpočetnější, náleží k ní celkem 81 výrazů. Obsahuje jednoslovná i víceslovná pojmenování. Většinou se jedná o vystižení povahových rysů zvířete, např. spojení *pes debil* či *pako* označující zvíře problematické, zlé povahy. V této sémantické skupině není vzácností výskyt vulgarismů, jež však mohou být zlehčovány (prostřednictvím zdrobnělin), např. slovo *kousátko*, které opět označuje zvíře nepřátelské povahy.

Vedle negativních označení však existují i názvy pro zvířata vlídné povahy, např. *bobísek* nebo *milouš*. Zajímavé je v tomto hledisku užívání vulgarismů. Dva respondenti uvedli slovo *blbeček* jako výraz, jehož užívají při označení zvířete mazlivé, přítulné povahy. V této souvislosti jsou také hojně využívány zdvojnásobené vlastní jména zvířat.

Názvy zvířat však nejsou motivovány pouze dle jejich povahových rysů, ale také dle zdravotních projevů – např. výraz *EFFíci*. Tento výraz označuje v útulku kočky, které mají FeLV, virovou leukémii koček, nebo FIV, virovou imunodeficienci koček. Jako další příklad lze uvést výraz *na placku*, jenž pojmenovává zvířata přejetá autem, či *výběhářka*, což je označení koček, které mohou do venkovního výběhu.

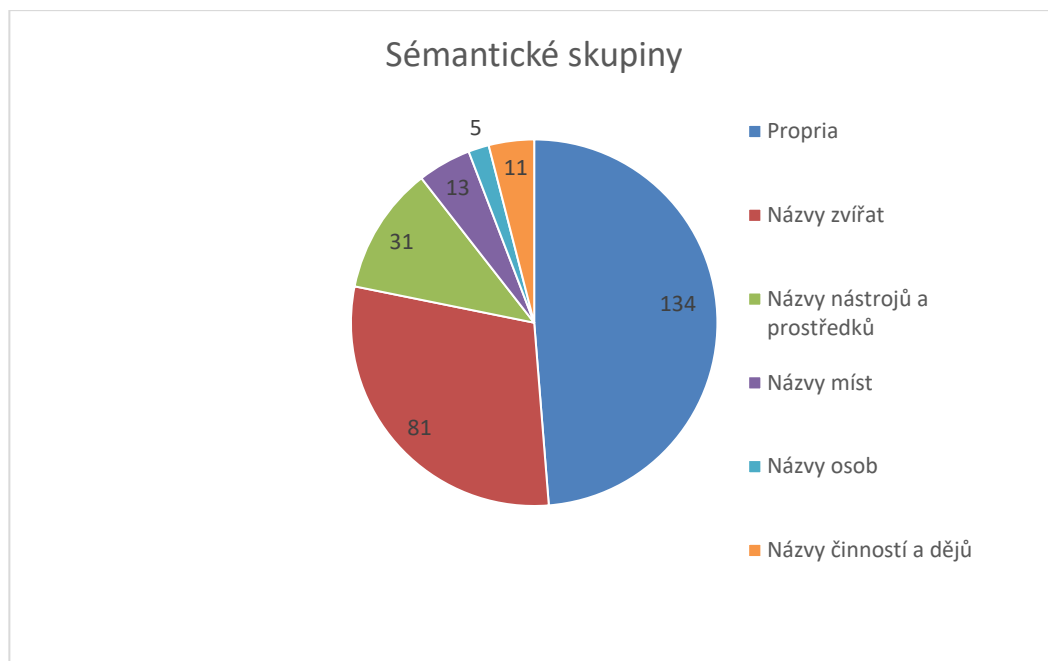
Častý je také výskyt různých přezdivek, které jsou vedle vlastních jmen v útulku používány. Přezdívky se nevztahují ke zvířatům obecně, ale označují konkrétní jedince. Zajímavé je např. označení psa jménem Sorbon, kterému je přezdíváno *modré oko*. Má jedno oko zbarvené do modra, respondent při rozhovoru uvedl, že přezdívka se uchytila v daném útulku mnohem více než vlastní jméno Sorbon.

Přezdívky či názvy se v útulcích často motivují podle zvířecích plemen, jako je tomu u víceslovného pojmenování *nafouklá hlava*, jež označuje staffordy. S tímto plemenem souvisí také výraz *kejtičky*. Respondent při rozhovoru zmínil, že toto slovo využívají osoby v útulku výhradně pro staffordy, nikoli pro jiná plemena.

Pojmenování zvířat může být motivováno i časovým rozhraním – podle doby, jakou zvíře v útulku stráví. Jedná se např. o *nafurťáky* – psi, jež si nikdo neosvojil a jsou tak v útulku napořád, či o jedince, kteří jsou v útulku na tzv. *přespávačku* – nestráví zde příliš dlouhý čas.

4.1.6 NÁZVY MÍST

Sémantická skupina zahrnující označení míst v útulcích není tolik rozsáhlá jako jiné kategorie, obsahuje pouze 13 výrazů. Jedná se např. o slovo *šubr* užívané v plzeňském útulku pro zařízení propouštěcí psa z vnitřního kotce do venkovního výběhu. Pro venkovní výběh také existují specifická pojmenování – *zavýběh*. V další instituci je venkovní výběh označován spojením *venkovní pokojíček*. Zajímavým užitím jazyka je v této souvislosti pojmenování výběhu podle jména psa, k němuž je přidáno slovo *land*, např. *Cedrikoland* pro výběh psa Cedrika. Často respondenti uváděli výraz *voliéra* při označování výběhů. Zajímavý je tento výraz tím, že svým významem spíše souvisí s ptactvem nežli s psy a kočkami.

Graf č. 1: Sémantické skupiny.

4.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO MATERIÁLU

V sebraném výrazivu jednoznačně početně převažují substantiva nad ostatními slovními druhy. Je to zejména díky velkému počtu vlastních jmen v daném jazykovém prostředí. Jako druhý nejčastější slovní druh se v útulcích vyskytují adjektiva. Ostatní slovní druhy nejsou již tolik frekventované, doložit je možno několik verb, ale nejvyšším počtem jednoznačně disponují substantiva.

4.2.1 SLOVNĚDRUHOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO MATERIÁLU

4.2.1.1 Substantiva

Celkem bylo získáno 244 substantiv z celkových 277 výrazů. Při tvoření substantiv jsou uplatňovány postupy slovtvorné i neslovtvorné. Ze slovtvorně utvořených lze uvést např. zkratkové slovo *vestaj* – označení psa křížence, způsobem skládání zkratek ze dvou jiných slov – vesnické tajemství či *hovnopytlík*. Z neslovtvorně utvořených např. výraz *techničák*, kterým jsou označovány dokumenty, jež patří k psovi.

Substantivy se v daném prostředí označují také osoby. Většinou jde spíše o označení osob, které v útulku nepracují, pojmenovávají se lidé, kteří si chtějí nějaké zvíře osvojit, veterináři či dobrovolníci, jež institucím vypomáhají (viz 4.1.3).

Substantiva pojmenovávají také prostředky či místa v útulcích. Tyto kategorie nejsou početně tolik rozsáhlé jako předešlé skupiny, protože většinou se v prostředí užívá běžných názvů. Přesto lze výskyt takových výrazů doložit (viz 4.1.4 a 4.1.6).

4.2.1.2 Adjektiva

Adjektiva jsou nejméně početnou skupinou ve slovníčku. Vyskytují se zde pouze 2 adjektiva. Většinou se jimi označují povahové rysy u zvířat nebo názvy činností. Jako příklad lze uvést *ksichtovné*, což je název pro výši účtované částky za pobyt psa v útulku. Více peněz je účtováno lidem arogantního vystupování.

4.2.1.3 Verba

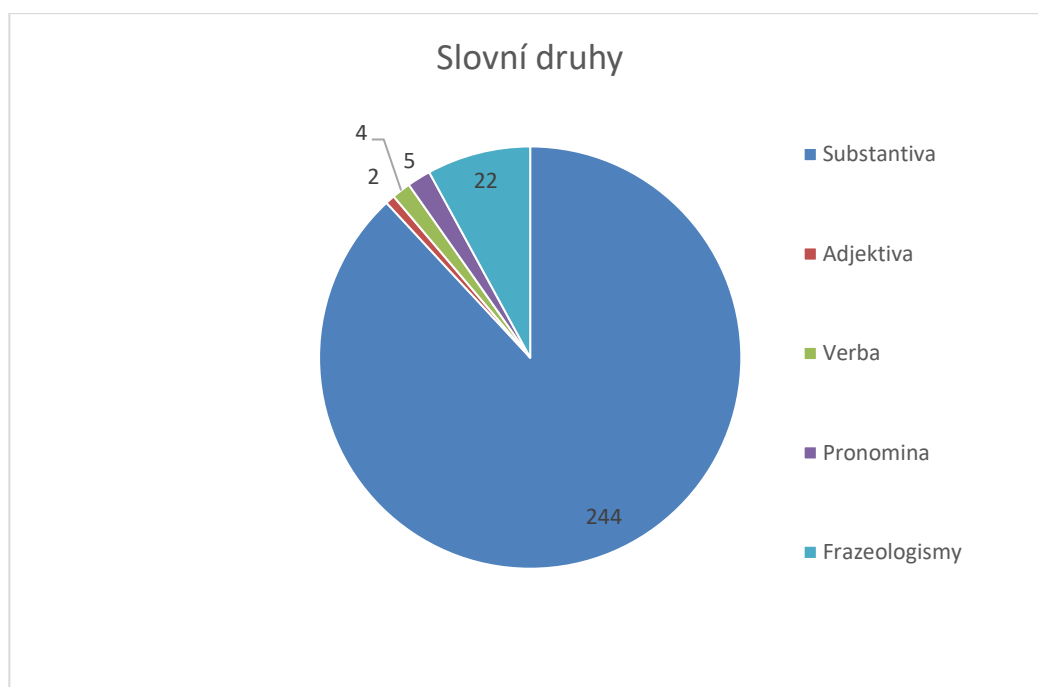
Verba jsou v prostředí také málo frekventovaná, podobně jako předchozí skupina adjektiv. Celkem se mi jich v daném prostředí podařilo získat 4. Jedná se např. o slovesa *vyfárat*, *vymazlit*, *barfovat* apod. Za zmínku stojí víceslovný výraz *vyškrábnout* hovna, který označuje proces čištění venkovních výběhů. Nízký počet výrazů z této slovnědruhové kategorie je především kvůli tomu, že v útulcích jsou děje označovány běžnými, nesociolektickými názvy.

4.2.1.4 Pronomina

V získaném jazykovém materiálu je také možné doložit výskyt 5 zájmen. Jedná se o vlastní jména psů – *Tamta*, *Tamten*, *Ten*, *Onen* a *Ona*. Respondent uvedl, že tato jména vznikla úmyslně jako žert vůči vedoucímu útulku v reakci na dotazy zájemců o dané psy – „Máte ještě tamtoho?“, „Je tady ještě ten...?“ Jde o zajímavou slovní hříčku.

4.2.1.5 Frazeologismy

Frazeologismy čili víceslovná pojmenování nejsou v útulcích tolik časté jako jednoslovné výrazy. Je to zejména z důvodu časové tísně, kdy jsou zaměstnanci těchto instancí pracovat rychle a přizpůsobit této okolnosti i svou mluvu. Přesto je možno několik takových výrazů doložit, ve slovníčku se nachází 22 frazeologických pojmenování – např. *kočka evropská* jako označení pro kočku kříženou, nenáležící k žádnému čistokrevnému plemenu. Vyskytují se také předložkové frazeologismy – např. *na přespávačku*, *na otočku*. Tato pojmenování označují zvíře, které nepobude v útulku příliš dlouho, když je krátce po svém příjmu adoptováno, popř. se vrátí ke svému majiteli.

Graf. č. 2: Slovní druhy.

4.2.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO MATERIÁLU Z HLEDISKA ČLENITOSTI

4.2.2.1 Jednoslovné výrazy

Jednoslovné výrazy jednoznačně převažují nad víceslovnými. Jak již bylo řečeno výše, je to zejména z důvodu časového. V prostředí zvířecích útulků je žádoucí rychlé a stručné vyjadřování, proto je ve větší míře užíváno jednoslovných názvů.

4.2.2.2 Víceslovné výrazy

Frekvence frazeologismů je řídká, oproti jednoslovným výrazům velmi nízká. Přesto lze taková pojmenování doložit. Pokud takové výrazy vzniknou, většinou se jedná o snahu zaměstnanců útulku vymyslet originální jména pro zvířata (*Pan Chmurný*) nebo pojmenování velmi specifické činnosti (např. *vyškrábnout hovna* – vyčistit výběh od hrubých nečistot).

4.3 TVOŘENÍ SOCIOLEKTISMŮ

Sociolektismy vznikají buď slovotvorně (transformačním postupem) nebo neslovotvorně (transpozičním postupem). Transformační postup je obvyklý u nazývání prostředků a nástrojů, např. *blešák*, či u názvů osob, např. *venčitel*.

4.3.1 TRANSFORMAČNÍ POSTUPY

V prostředí zvířecích útulků se nejčastěji uplatňuje derivace sufixální, hovoříme-li o výrazech vytvořených slovotvorně. Nejproduktivnějším sufixem je *-ák* (*odčervovák* – přípravek na odčervení zvířete, *blešák* – proti blechám). Sufix *-el* je běžný také u pojmenování osob, např. *venčitel* – dobrovolník venčící útlkové psy.

V malé míře se v prostředí vyskytuje i zkracování, popř. zkratková slova – např. *sitaj* – zkratkové slovo výrazů „sídlištní“ a „tajemství“ ve smyslu kříženého psa ze sídliště.

4.3.2 TRANSPOZIČNÍ POSTUPY

Transpoziční postupy jsou v prostředí zvířecích útulků mnohem produktivnější než postupy transformační. Je to zejména z důvodu vysokého počtu vlastních jmen, která vznikají hlavně na přenášení významu. Metaforizace a metonymizace se vyskytují téměř ve stejné míře. Velmi záleží na podnětu, který vede ke vzniku jména. U některých jmen není původ jasný.

Poměrně časté je i přejímání z cizích jazyků. V tomto případě převážně z angličtiny, kdy dochází k jazykovým hrám se jmény – např. *Ginger* (zrzavý) či *Black* (černý). Dále to může být němčina – *Wehrmacht* (německý ovčák).

K postupům transpozičním se řadí také vznik frazeologismů. V útulcích je často potřeba komunikovat rychle, stručně a jasně, takže zde převažují jednoslovná pojmenování nad frazeologismy. Přesto se v prostředí některé vyskytují, jsou však v malé míře a jedná se pouze o nevětné frazeologismy. Větné se ve slovníku sebraného výraziva vůbec nenacházejí.

5 SLOVNÍČEK SOCIOLEKTISMŮ

K sestavení slovníku ze získaných sociolektismů jsem využila lexikografických zásad, jež se uplatňují ve Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Sociolektismy jsou řazeny abecedně. Každé jednotlivé pojmenování jsem ověřovala ve Slovníku spisovného jazyka českého, popř. v Akademickém slovníku současné češtiny. Ve slovníku je u každého výrazu uvedeno následující:

- Základní tvar daného sociolektismu zvýrazněn tučně
- Morfologická charakteristika (u substantiv genitivní koncovka, u verb jejich vid)
- Jmenný rod
- Lexikální význam
- Zařazení k sémantické skupině (odkazování prostřednictvím desetinného členění)
- Zařazení ke slovnímu druhu (odkazování prostřednictvím desetinného členění)
- Způsob vzniku slangových pojmenování
- Víceslovná pojmenování jsou označena jako frazeologismy – zkratkou fr.
- U vlastních jmen je v závorce uvedeno (*proprium*), aby bylo jméno odlišeno od přezdívek
- U interslangismů je uvedena zkratka i.
- Zdroj, z jakého byl výraz získán (rozhovor – r., dotazník – d., web – w.)

A

Advokát, -a, m., lék Advocate, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Aftík, -a, m., pes zanedbaného vzhledu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

aglio olio, fr., začervenalý trus, 4.1.4, 4.2.1.5, metonymizace, d.

Alf, -a, m., pes pojmenovaný dle svých zubů (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace

Alzheimer, -a, m., pes zanedbaného vzhledu, (proprium) 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Angína, -y, f., fena zanedbaného vzhledu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Arka, -y, f., fena (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Arkaland, -u, m., výběh psa jménem Arka, 4.1.6, 4.2.1.1, metonymizace, d.

autista, -y, m., pes divoké/nevlídné povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, d.

B

babča, -i, f., označení feny vyššího věku, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, d.

barfovat, ned., specifický způsob výživy zvířete (viz Názvy dějů a činností), 4.1.2, 4.2.1.3, d.

BBQ, m., kocour, kterého se někdo pokusil upálit (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

bělouš, -e, m., zvíře bílého zbarvení, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, d.

Bílek, -a, m., pes bílé srsti (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

Black, -a, m., pes černé srsti (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

blátíčko, -a, n., pes s výrazným podílem tuku, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, r.

blbeček, -a, m., pes divoké/nevlídné povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, d.

blešák, -a, m., přípravek proti blechám, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

bobina, -y, f., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

bobísek, -a, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

bobulka, -y, f., pilulka, 4.1.4, 4.2.1.1, metaforiace, r.

Bohdan, -a, m., pes nalezený v Bohdalci (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Bohdana, -y, f., fena nalezená v Bohdalci (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Bolek, -a, m., pes pojmenovaný dle pohádkové postavy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Blondie, -ie, f., fena s „blondátou“ srstí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

Bród'a, -y, m., pes nalezený v Českém Brodě (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

brzda, -y, f., dieta pro zvířata při průjmu, 4.1.4, 4.2.1.1, metonymizace, d.

buchtíčka, -y, f., kočka přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

bull, -a, m., odrůda plemene, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

buňka, -y, f., vnitřní ubikace zvířat, 4.1.6, 4.2.1.1, d.

C

Cedrikoland, -u, m., výběh psa jménem Cedrik, 4.1.6, 4.2.1.1, metonymizace, d.

cikáně, -ěte, n., psi z romské komunity, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Cirrus, -e, m., pes s kudrnatou bílou srstí pojmenovaný podle oblaku (proprium), 4.1.1., 4.2.1.1, metaforizace, w.

couračka, -y, f., krátké vodítko pro lepší manipulaci, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Crash, -e, m., kotě po srážce s autem (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, přejímání, d.

cvik, -u, m., vystřižení ucha při kastraci (kastrační značka), 4.1.2, 4.2.1.1, d.

Cukr, -a, m., pes, jehož majitelem byl člověk s příjmením Cukr (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Cukrouš, -e, m., pes nalezený v Cukrovarské ulici (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Č

Černoušek, -a, m., kocour černého zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

Čert, -a, m., kocour černého zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

Čertice, -e, f., kočka divoké povahy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

Čésa, -y, m., pes nalezený v Českém Brodě (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Či, -i, f., fena (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

čičina, -y, f., kočka, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

Čiča, -i, f., kočka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

D

dacánek, -a, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

debil pes, fr., pes divoké/nevlídné povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

Debí, -í, f., fena divoké povahy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

dědek, -a, m., starý pes, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymie, d.

divoch, -a, m., pes divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

divoška, -y, f., kočka divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

dočaskář, -e, m., pes pobývající v útulku pouze dočasně, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

drak, -a, m., zvíře divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

dračice, -e, f., kočka divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Dreda z Černošic, -y, f., kočka nalezená v Černošicích (proprium), 4.1.1, 4.2.1.5, w.

důchodce, -e, m., starý pes, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

důchod'ák, -u, m., ubikace starších psů, 4.1.6, 4.2.1.1, d.

Džbánka, -y, f., kočka nalezená na parkovišti Džbán v Praze (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, w.

Ď

d'áblík, -a, m., pes divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

E

Effik, -a, m., kočka s virovým onemocněním, 4.1.5, 4.2.1.1, w.

Ehrmantraut, -a, m., pes od drogově závislých lidí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

enjoy, -e, f., černobílá border kolie, označení motivované příběhem, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, d.

F

Fangorn, -a, m., pes vzhledem připomínající lesního muže, enta Fangorna – Stromvouse (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

Fiesta, -y, f., kočka pojmenovaná po svém otci Fordovi (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Flíček, -a, m., kocour s flekatou srstí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

Fokus, -a, m., kocour pojmenovaný po svém otci Fordovi (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Františka, -y, f., fena nalezená v ulici Františka Palackého (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Fring, -a, m., pes od drogově závislých lidí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Fusion, -a, m., pes pojmenovaný po svém otci Fordovi (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

G

Gabáč, -e, m., lék Gabapentin, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Galanterie, -e, f., kočka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Gambáč, -e, m., pes pojmenovaná dle nápoje (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Generál, -a, m., pes velkého vzrůstu nepřátelské povahy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

Ginger, -a, m., zrzavý kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

Goldie, -ie, f., fena „zlatého“ zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

grancle, -e, f., granule, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

H

Hajánek, -a, m., pes lehající si na záda (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Hali, -ho, m., pes od kolotočářů (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

hnědý poplach, fr., znečištění kotce, 4.1.2, 4.2.1.5, r.

Hospodářka, -y, f., fena nalezená 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

hovádko, -a, n., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

hovnopytlík, -u, m., sáček na výkaly, 4.1.4, 4.2.1.1, , složený výraz, d.

Hrobník, -a, m., kocour nalezený na hřbitově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Hugo Boss, -a -e, pes pojmenovaný dle parfému (proprium), 4.1.1, 4.2.1.5, d.

Hvězda, -y, f., kočka nalezená na Sídlišti Hvězdárna (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

CH

Choco chips, pes čokoládově hnědého zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Chomáč, -e, m., kocour s huňatou srstí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, w.

Chřipka, -y, f., fena zanedbaného vzhledu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

J

Jack, -a, m., pes plemene Jack Russel (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

jagoš, -e, m., plemeno psa Jagdterier, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Janek, -a, m., pes divoké povahy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Janko, -a, m., kocour nalezený v přepravce v lese (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Jánošík, -a, m., toulavý pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Jaroš, -e, m., pes nalezený v ulici Kapitána Jaroše (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

jelito, -a, n., zvíře divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Joe Cocker, -a, m., kokršpaněl pojmenovaný dle zpěváka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Jorkmut, -a, m., kříženec jorkširského teriéra pojmenován dle starověkého označení tohoto plemene (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

jouda, -y, m., nechápavý člověk, 4.1.3, 4.2.1.1, d.

Jugra, -y, m., pes pojmenovaný podle své domoviny na Sibiři (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

K

kancl, -u, m., kancelář, 4.1.6, 4.2.1.1, i., d.

Kapitán, -a, m., pes nalezený v ulici Kapitána Jaroše (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Karamel, -a, m., pes nahnědlého zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

kartáč na klacku, fr., rýžové koště, 4.1.4, 4.2.1.5, metaforizace, d.

kávéeska, -y, f., Státní veterinární správa, 4.1.2, 4.2.1.1, r.

kejtička, -y, f., svalnaté/macaté nohy u staffordů, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

Kluček, -a, m., pes nalezený v Klučově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Knoflíčka, -y, f., kočka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

kočka evropská, fr., křížená kočka, 4.1.5, 4.2.1.5, d.

kočkoliéra, -y, f., venkovní prostor (klec) pro pohyb koček, 4.1.6, 4.2.1.1, w.

kompletní servis, fr., kompletní vstupní prohlídka zvířete, 4.1.2, 4.2.1.5, d.

Kosinka, -y, f., kočka nalezená v Kosově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Kořínek, -a, m., pes nalezený v obci Kořenice (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Květák, a-, m., pes s členitým výrůstkem na těle (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Kraken, -a, m., kavkazský pes velkého vzrůstu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

kousátko, -a, n., pes divoké/nepřátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

ksichtovné, -ho, výše účtované částky za pobyt psa, 4.1.4, 4.2.1.2, d.

Kuba, -y, m., kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

Kukuč, -e, m., pes s vykulenýma očima ze strachu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Kukuča, -i, f., fena s vykulenýma očima ze strachu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

kutr, -u, m., zařízení na mixování zeleniny, 4.1.4, 4.2.1.1, i., d.

L

Labrabull, -a, m., kříženec labradora a plemene odrůdy bull (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

láboš, -e, m., labrador, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

lábus, -e, m., labrador, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Li, -i, f., fena (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

Lilie, -e, f., kočka nalezená v Liliové ulici (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Lipůvka, -y, f., kočka nalezená v Lipůvce (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Lentilka, -y, f., fena pojmenovaná dle jídla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

ležák, -a, m., nepohyblivé zvíře, 4.1.5, 4.2.1.1, i., d.

lojza, -y, m., zvíře divoké/nepřátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, i., d.

Lolek, -a, m., pes pojmenovaný dle pohádkové postavy, 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Lucifer, -a, m., kocour černého zbarvení (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

M

magor, -a, m., pes divoké/nepřátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Malina, -y, f., fena belgického ovčáka odrůdy malinois (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Marcipán, -a, m., pes pojmenovaný podle jídla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Margot, -a, m., pes pojmenovaný podle jídla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Marienka, -y, f., kočka nalezená v přepravce v lese (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

mazlíček, -a, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

medvídek, -a, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

miláček, -a, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

milouš, -e, m., zvíře přátelské povahy, mazlivé, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

mimino, -a, n., štěně, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, d.

miny, -y, f., výkaly ve venkovním výběhu, 4.1.4, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Miruška, -y, f., fena pojmenovaná dle ženy, která ji přivedla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

Missi, -i, f., stará fena pojmenovaná dle řeky Mississippi (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, w.

mňamka, -y, f., pamlsek, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Moták, -a, m., kocour s poruchou motoriky (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Modelína, -y, f., fena velmi upraveného vzhledu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Modré oko, fr., přezdívka pro psa Sorbona s modrým okem, 4.1.5, 4.2.1.5, r.

mourina, -y, f., mourovatá kočka, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

mrazák, -u, m., kafilerní box, 4.1.6, 4.2.1.1, d.

Muffin, -a, m., pes milující jídlo (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

myšátko, -a, n., kotě, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, d.

N

nafouklá hlava, fr., stafford, 4.1.5, 4.2.1.5, r.

na otočku, fr., zvíře, které nestráví v útulku příliš mnoho času, 4.1.5, 4.2.1.5, d.

na placku, fr., zvíře přejeté autem, 4.1.5, 4.2.1.5, d.

na přespávačku, fr., zvíře, které nestráví v útulku příliš mnoho času, 4.1.5, 4.2.1.5, d.

nafurták, -a, m., zvíře pobývající v útulku velmi dlouho, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Náhrobek, -a, m., kocour nalezený na hřbitově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

němčour, -a, m., německý ovčák, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Ninja, -y, m., želva (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

nízkopodvozkový, příd., psi s krátkýma nohama, 4.1.5, 4.2.1.2, metaforizace, d.

nováček, -a, m., nově přibývší zvíře v útulku, 4.1.5, 4.2.1.1, i., d.

Ň

ňufínek, -a, m., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

ňuňánek, -a, m., kotě/štěně, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

O

odčervovák, -u, m., lék na odčervení, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

odchyták, -u, m., odchytové zařízení, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Okounek, -a, m., kocour nalezený v Okounové ulici (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Ona, -é, f., fena (proprium), 4.1.1, 4.2.1.4, r.

Ondra, -y, m., kocour odchycený v den svátku Ondřeje (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Onen, -oho, m., pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.4, r.

opička, -y, f., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

P

pacient, -a, m., zvíře divoké/nevlídné povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Paco z Pakoměřic, -a, m., kocour nalezený v Pakoměřicích (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

Pajda, -y, m., pes pojmenovaný dle psa ze seriálu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

pako, -a, n., zvíře divoké/nevlídné povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

palouček, -u, m., oplocený plácek na cvičení se psy a seznamovací vycházky, 4.1.6, 4.2.1.1, r.

Pan Chmurný, -a, -ého, m., kocour zádumčivé povahy, 4.1.1, 4.2.1.5, w.

papání, -í, n., krmivo, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Paspulka, -y, f., kočka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Pét'a, -i, m., kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

pigáro, -a, n., injekce, 4.1.2, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Pinčava, -y, m., pes vypadající jako kříženec čivavy a pinče, 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Pinkman, -a, m., pes od drogově závislých lidí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Pitbulčík, -a, m., pes vypadající jako plemeno odrůdy bull, ale s krátkýma nohama, 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

placatej čumák, fr., malosoidní plemeno, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, r.

plašan, -a, m., zvíře divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

plazinec, -e, m., ubikace drobných zvířat, 4.1.6, 4.2.1.1, d.

plína, -y, f., savá podložka, 4.1.4, 4.2.1.1, metaforizace, d.

pohodář, -e, m., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

pomík, -a, m., pes plemene pomeranian, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Pomník, -a, m., kocour nalezený na hřbitově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Pralinka, -y, f., fena pojmenovaná dle bonbonu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

prcík, -a, m., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

protiplot, -u, m., zařízení na plotu u výběhu zabraňující zvířeti v přeskočení plotu, 4.1.4, 4.2.1.1, r.

prskavka, -y, f., kočka nepřátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, r.

prdošek, -a, m., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

přípravka, -y, f., úpravna psů, 4.1.6, 4.2.1.1, d.

Pupínek, -a, m., pes pojmenovaný dle nemoci (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

R

Rakvička, -y, f., kočka nalezená na hřbitově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Rezáček, -a, m., kocour zrzavé srsti (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Rváč, -e., m., pes nepřátelské povahy (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Rocky, -ho, m., kocour nalezený v Rokycanech (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Rohlík, -a, m., pes pojmenovaný dle okolností jeho odchyty (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

rotvík, -a, m., rotvajler, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

rychna, -y, f., zápach od zvířat, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Ř

Ředitelka, -y, f., fena nalezená 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

S

Satan, -a, m., vzteklý pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

savičko, -a, n., hygienický přípravek savo, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

salašník, -a, m., salašnické plemeno, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Schrader, -a, m., pes od drogově závislých lidí (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Silvestr, -a, m., pes nalezený na Silvestra 31. prosince (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

sitaj, -e, m., pes nalezený na sídlišti/kříženec ze sídliště, 4.1.5, 4.2.1.1, zkratkové slovo, d.

smeták, -a, m., střapatý pes, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, d.

směska, -y, f., kříženec, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

spoluobčan, -a, m., člověk romské národnosti, 4.1.3, 4.2.1.1, metonymizace, d.

socka, -y, f., osoba zanedbaného vzezření, 4.1.3, 4.2.1.1, i., d.

sráček, -u, m., sáček na výkaly, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

stahovák, -u, m., kovový stahovací obojek proti tahání, 4.1.4, 4.2.1.1, r.

stálice, -e, f., pes pobývající v útulku dlouhou dobu, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

stálý exponát, fr., zvíře pobývající v útulku dlouhou dobu, 4.1.5, 4.2.1.5, metonymizace, d.

stopka, -y, f., stopovací vodítko, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

Svačinářka, -y, f., fena nalezená 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Sydney, -ho, m., australský honácký pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, w.

Š

šajzka, -y, f., německý ovčák se sníženou zadní částí těla, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

šikovný pitomec, fr., zvíře divoké/přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.5, d.

škarpák, -u, m., zanedbaný německý ovčák, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Školník, -a, m., pes nalezený 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

škrabka, -y, f., nůž na čištění spár v dlažbě, 4.1.4, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Špageta, -y, m., pes s dlouhým tělem (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, r.

Špekounek, -a, m., tlustý kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metaforizace, d.

špenátko, -a, n., štěně, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Špulka, -y, f., kočka (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

štěndo, -a, n., štěně, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

šubr, -u, m., propouštěcí zařízení z vnitřní ubikace do venkovního výběhu, 4.1.4, 4.2.1.1, r.

Šunka, -y, f., fena pojmenovaná dle jídla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

T

Tamta, -é, f., fena (proprium), 4.1.1, 4.2.1.4, r.

Tamten, -oho, m., pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.4, r.

techničák, -u, m., dokumentace ke psovi, 4.1.4, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Ten, -oho, m., pes (proprium), 4.1.1, 4.2.1.4, r.

Tkalounek, -a, m., kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, d.

Topinka, -y, m., popálený kocour (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Trdlo, -a, m., kocour s poruchou motoriky (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Ť

ťuhýk, -a, m., nechápavý člověk, 4.1.3, 4.2.1.1, d.

ťuňťa, -y, m., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

ťutínek, -a, m., kotě/štěně, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

ťut'u blbeček, fr., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

U

Učitelka, -y, f., fena nalezená 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Údržbář, -e, m., pes nalezený 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Útulna, -y, f., speciální prostor v útulku pro kočky, které přijdou z domácností, 4.1.6, 4.2.1.1, w.

V

včelička, -y, f., injekce, 4.1.2, 4.1.4, 4.2.1.1, metaforizace, i., d.

Velen, -a, m., pes odchycený ve Velenské ulici (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Velvar, -a, m., kocour odchycený ve Velvarské ulici (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

venčitel, -e, m., člověk nepracující v útulku venčící útlkové psy, 4.1.3, 4.2.1.1, r.

venkovní pokojíček, fr., venkovní výběh, 4.1.6, 4.2.1.5, d.

Verunka, -y, f, fena pojmenovaná po ženě, která ji přivedla (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, r.

vestaj, -e, m., pes nalezený na vesnici/kříženec z vesnice, 4.1.5, 4.2.1.1, zkratkové slovo, d.

vet, -a, m., veterinář, 4.1.3, 4.2.1.1, d.

Věneček, -a, m., kocour nalezený na hřbitově (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Vločka, -y, f., kočka pojmenovaná dle veterinářky, jejíž první případ byla kočka jménem Vločka, 4.1.1, 4.2.1.1, r.

vracečka, -y, f., zařízení zabraňující psům v přeskočení plotu, 4.1.4, 4.2.1.1, r.

vstupka, -y, f., vstupní prohlídka zvířete, 4.1.2, 4.2.1.1, r.

vyfárat, dok., vykopat něco ze země (psem), 4.1.2, 4.2.1.3, r.

vymazlit, dok., ochočit zvíře, 4.1.2, 4.2.1.3, d.

vyškrábnout hovna, dok., fr., úklid hrubých nečistot, 4.1.2, 4.2.1.5, r.

výběhářka, -y, f., kočka, která smí využívat vekovní výběh, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, r.

W

wehrmacht, -u, m., němečtí ovčáci, 4.1.5, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Y

york, -a, m., jorkširský teriér, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

Z

zavýběh, -u, m., venkovní část ubikace, 4.1.6, 4.2.1.1, složený výraz, r.

Zástupkyně, -ě, f., fena nalezená 1. září (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

zlatíčko, -a, n., zvíře přátelské povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

zlat'ák, -a, m., zlatý retrívr, 4.1.5, 4.2.1.1, metaforizace, d.

zlobřík, -a, m., zvíře divoké povahy, 4.1.5, 4.2.1.1, d.

zobání, -í, n., podávané léky, 4.1.4, 4.2.1.1, metonymizace, d.

Zoidberg, -a, m., pes pojmenovaný dle seriálové postavy na základě společných rysů (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, metonymizace, r.

Zoubek, -a, m., kocour po odstranění zubů z důvodu zánětu (proprium), 4.1.1, 4.2.1.1, w.

Ž

žížalí farma, fr., začervenalý trus zvířete, 4.1.4, 4.2.1.1, d.

žrádelna, -y, f., přípravná krmení, 4.1.6, 4.2.1.1, i., r.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo sumarizovat a analyzovat slangové výrazivo v prostředí zvířecích útulků pomocí vybraných metod (viz dále). V teoretické části jsem se zaměřila na vymezení pojmů spisovný a nespisovný jazyk, funkčně stylové rozdělení a stratifikaci národního jazyka. Dále jsem specifikovala sociolekt a jeho vnitřní klasifikaci. Uvedla jsem definici slangu a jeho aspekty. Charakterizovala jsem také profesní mluvu a argot a uvedla způsoby tvoření slangových názvů.

V praktické části byl hlavní metodou sběru řízený rozhovor s vybranými respondenty, který sloužil jako předvýzkumná fáze před spuštěním internetového dotazníku. Při osobním setkání proběhla lepší komunikace, moje přítomnost přiměla respondenty si vzpomenout na výrazy, na něž by si nevzpomněli při vyplňování dotazníku, který byl druhou metodou sběru dat. Vytvořen byl na internetu prostřednictvím služby *Survio.com*. Odpovědi jsem v něm sbírala od 27. 2. 2024 do 22. 3. 2024. Celkem odpovědělo 9 respondentů, přičemž každý z nich působí v jiném útulku. Jednalo se jak o psí, tak kočičí útulky. Dva z dotazovaných byli z Plzně, jeden z psího útulku a druhý z kočičího. Na dotazník také zareagovaly útulky z Klecan v Praze, ze Strakonice, z Jihlavy, z Hospozína, z okresu Kolín a dva z Brna. Dotazník jsem jim poslala prostřednictvím mailové schránky na oficiální mailové adresy útulků.

Jako další metodu jsem použila excerpci výrazů z internetových zdrojů jednotlivých útulků. Tato metoda nebyla příliš plodná, výrazů nepřinesla mnoho. Správci webových stránek útulků se zde snaží užívat spisovný jazyk, sociolektismy se vyskytují ojediněle. Excerpovala jsem např. stránky kočičího útulku *Šanta kočičí*, *Útulek Tábor pro psy a kočky* či facebookový profil *Naděje pro kočky – Plzeň*.

Vedle excerptce jsem využila i metodu online chatování. K tomuto účelu jsem využila platformu *Instagram*, kde proběhla mezi mnou a správcem profilu útulku na této sociální síti konverzace o sociolektických výrazech. Tato metoda spolehlivě zastoupila osobní rozhovor. Jednalo se o útulek *Dogpoint*.

Použitím těchto metod jsem celkem získala 277 výrazů. Jak již bylo řečeno výše, početně převažují propria nad jinými sémantickými skupinami, z celkového počtu jsem jich získala 134. Hned za propria následují názvy zvířat, tedy jejich přezdívky či apelativní pojmenování zvířat, jako jsou označení zvířecích plemen, povahových rysů, zbarvení apod.

Těchto výrazů jsem celkem nasbírala 81. Nejméně početnými skupinami jsou názvy dějů a činností, kterých jsem získala 11, a názvy osob, jichž jsem získala 5.

V úvodu této práce byly vytyčeny hypotézy. První z nich předpokládala, že nejfrekventovanějšími výrazy budou v daném prostředí zvířecí propria. Tato hypotéza se jednoznačně potvrdila. Důvodem je, že se v útulcích vyskytuje velké množství zvířat. Jak uvedl jeden z dotazovaných při osobním rozhovoru, nestává se, aby v útulku bylo zvíře, které nemá své vlastní jméno. Zaměstnanci útulku se snaží vymýšlet jména originální a pokud možno neopakující se, proto je tato skupina tolik rozsáhlá.

Druhá hypotéza předpokládala vyšší počet jednoslovných pojmenování než víceslovných. I tato byla potvrzena. V útulcích nepracuje většinou příliš lidí, protože v mnoha případech jde o dobrovolnickou a časově náročnou činnost, kterou lidé častokrát provozují ve svém volném čase, přičemž dochází někde jinam do zaměstnání. Z tohoto důvodu je nutná rychlá a stručná komunikace, takže se více vyskytují výrazy jednoslovné. Přesto lze doložit i výskyt několika víceslovných, jde o označení dějů, názvy zvířat či propria.

Poslední hypotéza se zaměřila na slovnědruhovú rozčlenění sesbíraného výraziva. Odvíjela se od první hypotézy zaměřené na propria, která všechna spadají do kategorie substantiv. Tvrzení bylo doloženo, z celkového počtu 277 výrazů je 244 substantiv. Jak již bylo řečeno výše, úzce to souvisí s vysokým počtem vlastních zvířecích jmen. Zástupci této sémantické skupiny jsou z většiny substantiva.

V úplném závěru lze říci, že sociolekt je v prostředí zvířecích útulků hodně užívaný. Tímto způsobem mezi sebou komunikují zaměstnanci útulku, ale i osoby, které v útulku přímo nepracují, jen vypomáhají či jejich činnost s útlukem nějak souvisí. Sociolekt ve zvířecích útulcích přináší mnoho zajímavých výrazů a okolností, které by si zasloužily více pozornosti. Výzkum sociolektu by v této oblasti byl jistě velmi přínosným, nejen z hlediska jazykového. Prostřednictvím rozhovorů i dotazníků je do prostředí možno lépe nahlédnout. Nejspolehlivější metodou by ovšem bylo s lidmi v útulku strávit nějaký čas, který by pomohl k lepšímu probádání sociolektu v daném prostředí.

RESUMÉ

The theme of this work is the sociolect of the environment of the animal shelters. In the theoretical part, I describe the stratification of the national language and its structures. I also use the notion sociolect as a superordinate term to slang, jargon and argot. I also talk about animal shelters environment which is very specific and unique.

In the practical part, I analyzed the collected words by the meaning these have and the way these were created. Several methods were used to collect the language material: the interview and listening method, questionnaire method, the method of excerption and the method of online chatting. The main method was the interview for better understanding and communication. In total, I collected 277 sociolectisms. These are placed in the dictionary. In the final part of this work I describe the results of the language analyses and the results of my hypotheses and I explain how it would be possible to continue the research of the sociolect in animal shelters.

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

- HAVRÁNEK, Bohuslav. *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*. ČMF 28, 1942.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*, vyd. Ostrava: Profil, 1986.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*, vyd. Ostrava: Profil, 1979.
- KLIMEŠ, Lumír. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920 – 1996*, Plzeň.
- KLIMEŠ, Lumír. *Sborník přednášek z VII. konference o slangu a argotu v Plzni 24. - 25. září 2003*.
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník*, 1994.
- KOL. *Encyklopedický slovník češtiny*, vyd. Praha: Lidové noviny, 2002.
- KOL. *Příruční mluvnice češtiny*. 2., opravené vydání. Lidové noviny, 2008.
- KOPEČNÝ, František. *K etymologii slov slang, žargón, argot*. In: *Sborník prací z II. konference o slangu a argotu v Plzni*, vyd. Plzeň, 1982.
- MATHESIUS, Vilém. *O požadavku stability ve spisovném jazyce*. In: Havránek, B. & M. Weingart (eds.), *Spisovná čeština a jazyková kultura*. 1932.
- ŠAFÁŘOVÁ, Natálie. *Útulky pro zvířata a role médií v jejich fungování*. Bakalářská práce. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2019.
- Zákon č. 166/1999 Sb., ods. 1.

Elektronické zdroje:

Effici. Online. Šanta kočičí. Dostupné z: <https://www.santakocici.cz/effici/>. [cit. 2024-03-21].

KOL. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Online. Dostupné z: <https://www.czechency.org/>. [cit. 2024-03-21].

KOL. *Sociolekty v různých sférách komunikace*. Online. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2023. Dostupné z: [file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20\(FINAL\).pdf](file:///C:/Users/42072/Downloads/978-80-261-1194-8%20(FINAL).pdf). [cit. 2024-03-21].

Naděje pro kočky - Plzeň [@Naděje pro kočky - Plzeň]. Online. Dostupné z: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064867807685>. [cit. 2024-03-21].

Psi k adopci. Online. Útulek Tábor - pro psy a kočky. Dostupné z: <https://www.utulektabor.cz/psi-k-adopci/>. [cit. 2024-03-21].

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

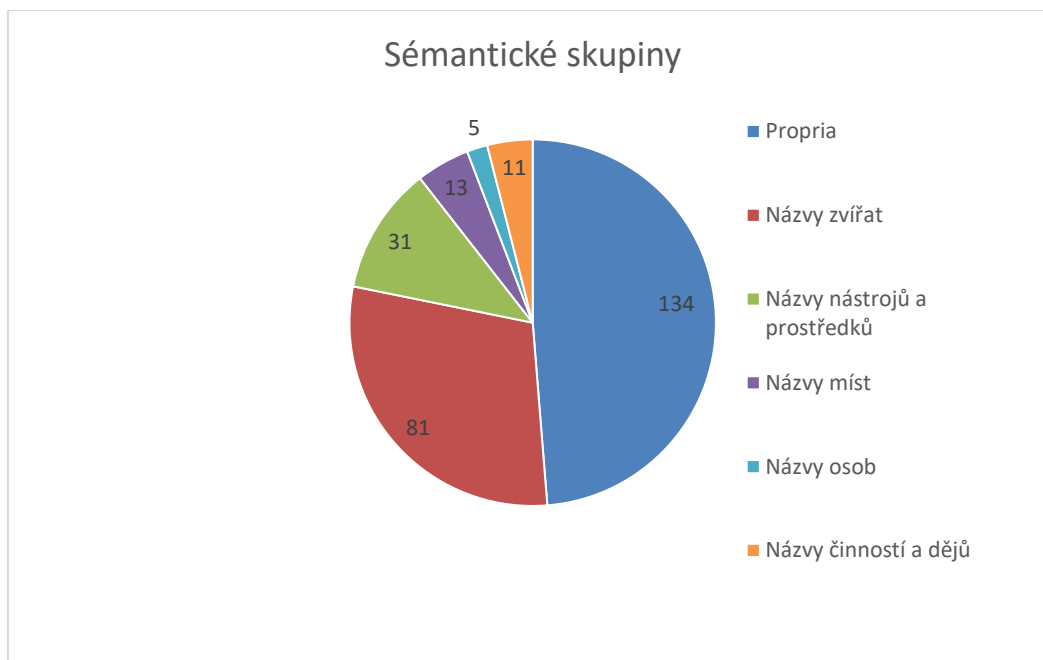
Obr. č. 1: Šubr. Autor: Magdaléna Kolářová.

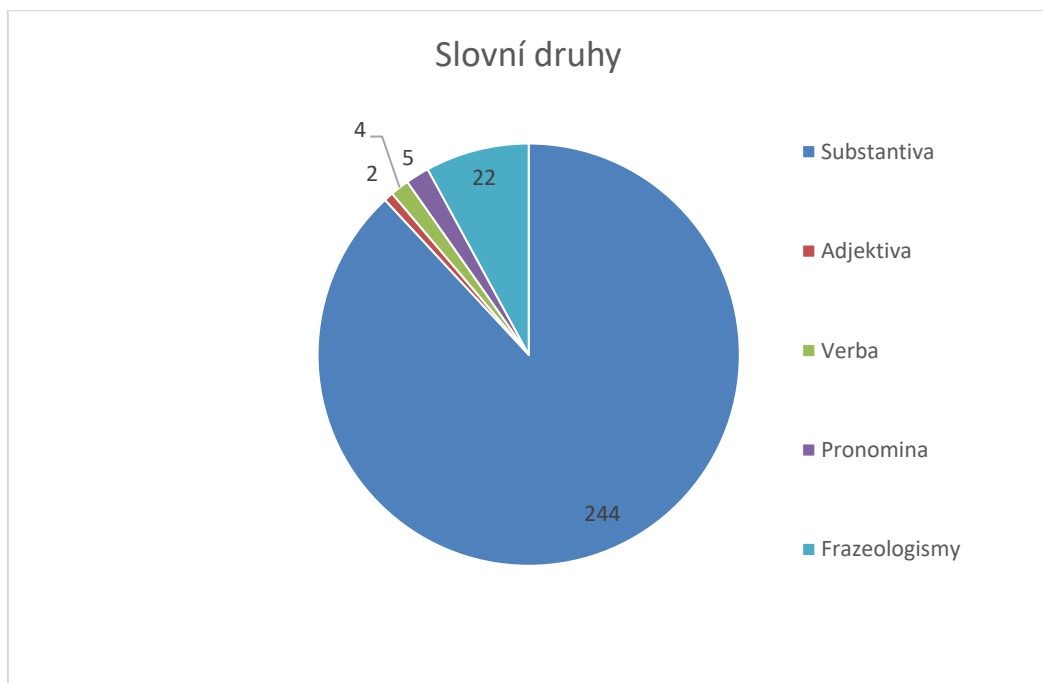
Obr. č. 2: Protiplot/vracečka. Autor: Magdaléna Kolářová.

Graf č. 1: Sémantické skupiny

Graf č. 2: Slovní druhy

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1:

Seznam zkratk:

apod. – a podobně

č. – číslo

d. – dotazník

dok. – dokonavý vid

f. – femininum

fr. – frazeologismus

i. – interslangismus

m. – maskulinum

n. – neutrum

např. – například

ned. – nedokonavý vid

obr. – obrázek

popř. – popřípadě

r. – rozhovor

s. – strana

w. – web

PŘÍLOHA Č. 2:

Dotazník:

Důležité informace úvodem:

Jsem studentkou českého jazyka a tento dotazník poslouží jako sběr jazykového materiálu pro bakalářskou práci na téma "Sociolekt v prostředí zvířecích útulků". Dotazník je **anonymní**.

Co je sociolekt/slang?

Je to forma jazyka, která se užívá v určité sociální skupině, zájmové nebo profesionální daného jazykového společenství. Jsou to názvy nespisovné, mnohdy i vulgární. Ve skupině jsou užívány kvůli praktické funkci.

Co se od vás očekává?

Pouze zodpovězení otázek v dotazníku. Sociolekt může být ovlivněn věkem, tradicí, oblastí apod. Prosím o uvádění výrazů, které běžně v útulcích užíváte, jsou pro vás normální, díky nimž komunikujete v rychlosti a zároveň jejich význam zná celá skupina v dané instituci. Zejména slangové výrazy.

Zejména prosím o vysvětlení těchto výrazů a pokus objasnění původu slova (co označuje, jak vzniklo...).

1. Vyplňte prosím své osobní údaje

Pohlaví (žena/muž).

Rok narození (stačí pouze rok).

Místo působení (v jakém městě se Váš útulek nachází).

Jak dlouho v daném útulku působíte (od kdy)?

Zda je Váš útulek zaměřen na kočky nebo psy, popř. na oboje?

Vykonáváte při této činnosti i jiné zaměstnání, popř. jaké?

Jste v kontaktu s jinými útulky, popř. s jakými?

Pokud některé informace nechcete uvádět, chápu. I přesto děkuji!

2. Který název užíváte pro venkovní umístění zvířat? (např. výběhy, volný pohyb zvířat po okolí apod.)

3. Který název užíváte pro vnitřní umístění zvířat?

4. Jak nazýváte další místa v útulku?

5. Jak nazýváte zvířata vlídné povahy?

6. Jak nazýváte zvířata zlého, nepřátelského chování?

7. Máte v útulku zvířata, která mají zajímavý původ vzniku svého jména (např. pojmenování dle oblasti, v níž byl jedinec nalezen, dle povahových rysů, dle plemena apod.)? Napište prosím jejich jméno a podnět, který vedl k jeho vzniku, proč mu tak říkáte.

8. Máte v útulku zvířata s přezdívkami? (název, který pro ně užíváte, není jejich vlastní jméno, ale pouze přezdívka užívaná pracovníky útulku)

9. Které názvy užíváte při krmení (např. jestli máte nějaké názvy pro krmivo, způsob krmení apod.)?

10. Které názvy užíváte u jednotlivých plemen zvířat? (např. "pouliční směska," označení pro jednotlivá plemena apod.)

11. Jak nazýváte potřebné veterinární úkony a okolnosti spojené s příjmem zvířete do útulku, a jak následnou zdravotní péči? (názvy léků, nemocí, činností apod.)

12. Existuje společný výraz "karanténa," který se užívá pro označení doby, v níž zvíře musí být izolováno od ostatních bezprostředně po příjmu do útulku. Užíváte ještě jiný výraz pro tuto skutečnost?

13. Které názvy užíváte pro pracovní pomůcky, které při činnosti v útulku potřebujete?

14. Které názvy užíváte, když hovoříte o době, jakou zvíře v útulku strávilo? (např. pro zvíře, které je zde krátkou dobu, které je zde již dlouho apod.)

15. Užíváte ve své mluvě v útulku i vulgarismy, které něco označují? (např. "pes debil" ve smyslu šíleného psa)

16. Máte speciální názvy pro mláďata?

17. Která označení užíváte pro aktivity, které výše nebyly zmíněny (např. odchyty, vyzvednutí majitelem apod.)?

18. Které názvy užíváte pro jednotlivé činnosti prováděné v útulku? (např. čištění výběhů, příprava léků, příjem apod.)

19. Vypište další slova, která při činnosti v útulku používáte, a popište stručně jejich význam.

20. Napadá Vás ještě něco? Za jakékoli další nápady budu moc ráda. Napište vše prosím sem.